

Jord- och skogsbruksutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2022

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2022 (RP 146/2021 rd): Ärendet har remitterats till jord- och skogsbruksutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 1.11.2021.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Jyri Inha, finansministeriet
- lantbruksråd Esa Hiiva, jord- och skogsbruksministeriet
- ekonomidirektör Jukka Nummikoski, jord- och skogsbruksministeriet
- konsultativ tjänsteman Heikki Piiparinen, jord- och skogsbruksministeriet
- förstråd Niina Rissanen, jord- och skogsbruksministeriet
- forskningsprofessor Jyrki Niemi, Naturresursinstitutet
- ekonomidirektör Jutta Petäjä, Naturresursinstitutet
- forskningsprofessor Jussi Uusivuori, Naturresursinstitutet
- skogsdirektör Anna Rakemaa, Finlands skogscentral
- verkställande direktör Jussi Kumpula, Metsähallitus Metsätalous Oy
- skogsexpert Juho Ikonen, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- forskningschef Juha Lappalainen, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- direktör för skogsärenden Matti Mäkelä, Skogsindustrin rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Livsmedelsverket
- Lantmäteriverket
- Koneyrittäjät ry
- Renbeteslagsföreningen
- ProAgria Keskusten Liitto ry
- Finlands 4H-förbund
- Finlands Yrkesfiskarförbund FYFF rf
- Finlands Fritidsfiskares Centralorganisation rf
- Finlands naturskyddsförbund rf

Utlåtande JsUU 22/2021 rd

- Finlands Pälsdjursuppfödarens Förbund rf
- Finlands Vattenförsörjningandelslag rf
- Finlands Vattenverksförening rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Jordbruket

I budgetpropositionen för 2022 ökar anslagen för utveckling av landsbygden med 69,1 miljoner euro till 491,2 miljoner euro. Ändringen beror i huvudsak på förändringar i stöd- och ersättnings-systemens anslagsbehov och på ändringar i anslagen i anslutning till regeringsprogrammet. Anslagen för jordbruk och livsmedelsekonomi minskar med 110,4 miljoner euro till 1,78 miljarder euro jämfört med fjolårets ordinarie budget, vilket i huvudsak föräns av förändringar i tidsplanen för finansieringen av stödprogram. I budgetpropositionen ingår finansieringen för 2022 av övergångsperioden för EU:s nya finansieringsperiod 2021—2027. År 2022 fortsätter de åtgärder för övergångsperioden som vidtagits 2021 med finansieringen för den nya perioden. I budgetpropositionen ingår också den till 2022 riktade finansiering från återhämtningsinstrumentet till Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) som ska inkluderas i programmet för utveckling av landsbygden i Fastlandsfinland under övergångsperioden 2021—2022. Den finansieras i sin helhet av EU. Enligt den utredning som utskottet fått beror de ovannämnda ändringarna i anslagen huvudsakligen på förändringar i finansieringen av övergångsperioden och återhämtningsinstrumentet samt förändringar i stödprogrammets framskridande.

Utskottet har i sina ställningstaganden i samband med tidigare budgetförslag fäst uppmärksamhet vid utmaningarna i fråga om lönsamheten i jordbruksproduktionen. Utmaningarna hänför sig särskilt till de stigande priserna på insatsvaror och den svaga prisflexibiliteten i producentpriserna (JsUU 23/2020 rd). År 2021 är situationen ännu allvarligare än tidigare. Vårens kraftiga regn och den exceptionellt torra sommaren har lett till en svag skördesituation. Enligt en skördeuppskattning som Naturresursinstitutet publicerade i augusti 2021 stannar spannmålsskörden i år på cirka 2,8 miljarder kilogram, vilket är 17 procent mindre än år 2020. Även skördarna av rybs, raps och bondbönor är sämre än genomsnittet. När det gäller husdjursgårdarna och i synnerhet svinhushållningen har de låga producentpriserna en central inverkan på den svaga lönsamheten.

Under den nya CAP-finansieringsperioden 2021—2027 ökar stödet med sex procent. Det underlättar dock inte i denna krissituation. Utskottet anser det vara ytterst viktigt att man snabbt söker lösningar på den akuta krisen och bereder sig på att stödja gårdsbruksenheterens likviditet, bland annat genom garantier och amorteringslättnad för likviditetslån. Den svåra skördesituationen och den låga producentprisnivån i kombination med stigande priser på insatsvaror, särskilt energi och gödselmedel, samt kostnadseffekterna av de betydande investeringar som gjorts under tidigare år leder till en aldrig tidigare skådad svår situation för de enskilda gårdarna. Den ekonomiska situationen för producenterna stramas åt i fråga om flera faktorer samtidigt, vilket leder till problem med likviditeten. De osäkra utsikterna för jordbruket i kombination med de ökade byggkostnaderna hindrar investeringar i gårdsbruksenheter med tillväxtambitioner, och under de närmaste åren kommer tyngdpunkten att ligga på reparationer och ersättande investeringar.

Utlåtande JsUU 22/2021 rd

Utskottet anser att en hållbar lösning på jordbrukets lönsamhetsproblem måste hittas på marknaden. Livsmedelsmarknaden är global, och priset på råvaror, såsom spannmål, varierar årligen. Produktionsavtalen är i sig ett instrument som syftar till att skapa stabilitet och förutsägbarhet för parterna i hela kedjan. Å andra sidan finns det inte nödvändigtvis något snabbt sätt för producenterna att föra över prishöjningen på produktionsinsatser till producentpriserna, eftersom priserna bestäms enligt villkoren i långvariga produktionsavtal. Man bör försöka komma ifrån sådana långvariga avtal. Det kan också uppstå situationer där producenterna inte kan fullgöra leveransskyldigheten i ett avtal på grund av det svaga skördeåret och därför utöver den förlorade inkomsten också måste betala avtalsvite. Utskottet anser att detta är fel.

Utskottet har redan i sina tidigare utlåtanden lyft fram situationen på livsmedelsmarknaden och gårdarnas begränsade möjligheter att förbättra lönsamheten på marknadsvillkor. Situationen när det gäller maktbalansen på marknaden har inte förändrats under det gångna året. Utskottet förutsätter att Konkurrens- och konsumentverket och livsmedelsmarknadsombudsmannen följer hur livsmedelsmarknaden fungerar och reagerar på marknadsstörningar och missbruk av marknadsställning. Samtidigt anser utskottet att det är mycket positivt att livsmedelsmarknadsombudsmannens verksamhet faktiskt har inletts under det innevarande året och att de första anvisningarna och rekommendationerna nu har publicerats.

Konsekventa och långsiktiga jordbrukspolitiska åtgärder är viktiga faktorer som stabiliserar verksamhetsbetingelserna för jordbruksproduktionen. Stöden utgör cirka 30–32 procent av gårdsbrukensheternas totala intäkter. Återstoden påverkas i väsentlig grad av förhållandena på marknaden. Stödpolitiken påverkar inkomstbildningen också indirekt, eftersom den för sin del styr prisutvecklingen för produktionsfaktorerna. Så är fallet till exempel i fråga om åkermark. De direkta jordbrukarstöden och investeringsstöden styr i stor utsträckning också produktionssätten. Utskottet anser det vara viktigt att styrningen av produktionssätten också under den kommande CAP-perioden genomförs konsekvent och sporrande, samtidigt som producenternas faktiska möjligheter att anpassa sina metoder beaktas. Vid utvecklandet av jordbrukets stödsystem bör man vid sidan av aktiv matproduktion uppmuntra till klimatåtgärder.

I den offentliga debatten framhävs de olika etiska och ekologiska förväntningarna på produktionen av inhemska livsmedel. Det är onödigt att skapa motsättningar, eftersom producenterna aktivt deltar bland annat i att ta fram olika klimatlösningar. I centrum ligger här vetenskap och praktisk erfarenhet av metoder för kolbindning och minskning av utsläpp. Klimatfärdplanen, som utarbetats av centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf, kartlägger de centrala klimatåtgärder som behövs på vägen mot ett klimatneutralt jordbruk. Projektet Carbon Action, som genomförs av Baltic Sea Action Group, samlar å sin sida på frivillig basis erfarenheter från över hundra gårdsbrukensheter om hur man kan effektivisera kolbindningen i marken. Producenterna har i stor utsträckning förbundit sig till klimatmålen, men det saknas ännu konkreta incitament för åtgärder. I en kris är det svårt att utveckla företagsverksamheten. Lönsamheten i jordbruket är därför en viktig faktor när det gäller att vidta klimatåtgärder som påverkar inkomstbildningen. Jordbruksstöden bör vid sidan av aktiv matproduktion uppmuntra till klimatåtgärder. Producenternas möjligheter att fortsätta producera inhemska livsmedel och få sitt uppehälle av detta arbete bör tryggas också vid anpassningen av jordbrukets produktionsmetoder. Den för Finland typiska familj jordbruksmodellen bör tryggas, eftersom den är en bra utgångspunkt också för miljöåtgärder.

Utlåtande JsUU 22/2021 rd

Under covid-19-epidemin blev den inhemska livsmedelsproduktionen en kritisk faktor för att trygga försörjningsberedskapen. Livsmedelsförsörjningens kritiska ställning för att garantera den inre säkerheten får inte glömmas bort när samhällets funktioner normaliseras. Enligt den utredning som utskottet fått visar de siffror om den nationella självförsörjningsgraden i fråga om produktionen som baserar sig på förhållandet mellan den inhemska produktionen och konsumtionen att det finländska jordbruket svarar väl mot de inhemska konsumenternas behov, men i fråga om spannmål påverkas självförsörjningsgraden av de årliga variationerna i skördarna. Produktionen av mjölk, kött och spannmål motsvarar i Finland nästan konsumtionen. Självförsörjningsgraden i fråga om kött ökade i fjol till följd av produktionsökningen, och ökningen kommer sannolikt att fortsätta också i år. Självförsörjningsgraden för svinkött kommer sannolikt att stiga till hela 113 procent i år. När det gäller fjäderfäkött motsvarar den inhemska produktionen inte helt ökningen av konsumtionen 2021, och självförsörjningsgraden sjunker från 97 till 94 procent. Även självförsörjningsgraden för nötkött väntas minska något jämfört med i fjol. I år har kornskörden varit den knappaste sedan 1970-talet, vilket betyder att det råder brist på kornfoder på husdjursgårdarna. När det gäller råg kompenserar de föregående årens lager årets svaga skörd.

Utskottet vill lyfta fram en omständighet som är central med avseende på kontinuiteten i den inhemska livsmedelsproduktionen. Det handlar om producentens ork. Temat är ytterst aktuellt på grund av lönsamhetskrisen inom jordbruket och den tidvis tillspetsade klimatdebatten. Utskottet betonar ansvaret hos aktörerna i livsmedelskedjan för att hantera lönsamhetskrisen. Marknaden bör kunna reagera flexibelt på störningssituationer, såsom exceptionella prishöjningar på produktionsinsatser. I klimatdebatten bör man undvika att skapa motsättningar och förneka motsatta åsikter och i stället inrikta resurserna på att finna lösningar baserade på vetenskaplig och erfarenhetsbaserad kunskap. Jordbrukets stödsystem bör användas till att uppmuntra producenterna till en aktiv odling och klimatåtgärder. Det har stor betydelse för såväl producenternas som de övriga livsmedelsaktörernas ork om man kan slippa motsättningarna. Utskottet betonar också tillgången till avbyttarservice, eftersom möjligheten att ha semester är viktig för företagarnas ork. Det råder brist på lantbruksavbyttare särskilt i glesbygden, och antalet utbildningsplatser för avbyttare bör ökas. Mekaniseringen av kreatursgårdarna och gårdarnas ökande storlek ställer allt högre krav på avbyttarna. I den kommande reformen av avbyttarsystemet måste man också sörja för avbyttarnas arbetsförhållanden och kompetensutveckling.

Skogsbruket

Enligt Naturresursinstitutets konjunkturöversikt för skogssektorn kommer den gradvis avtagande coronapandemin och de fortsatta ekonomiska stimulansåtgärderna att återspeglas i världsekonomin och öka produktions- och exportvolymerna av skogsindustriprodukter år 2021. I Finland leder industrins ökade virkesbehov till större avverkningsvolym och högre rotpriser. Sysselsättningen och företagets lönsamhet förbättras. Enligt Naturresursinstitutets uppskattning kommer ökningen av produktions- och exportvolymerna att avta år 2022 när tillväxten i världsekonomin avmattas. Pappersproduktionen och exporten vänder åter nedåt. Också exportpriserna på sågat virke och cellulosa sjunker, och detsamma gäller rotpriserna och importvolymerna av råvirke. Avverkningen av industrivirke kommer att ligga nära årets nivå, dvs. över 65 miljoner kubikmeter. Utskottet konstaterar att de anslag som budgeterats direkt för skogsbruket ökar jämfört med den ordinarie budgeten för innevarande år i fråga om stödet för beskogning av impedimentmark

Utlåtande JsUU 22/2021 rd

och Kemera-stödet. Å andra sidan minskar anslagen för statsbidrag till Finlands skogscentral, främjandet av vården av skogsnatur och Forststyrelsens offentliga förvaltningsuppgifter.

Systemet med stöd för beskogning av impedimentmark trädde i kraft vid ingången av 2021, och stöd har kunnat sökas hos skogscentralen sedan mars 2021. Meningen med beskogningen är att öka skogsarealen och kolsänkorna utan att den biologiska mångfalden försämras. Efterfrågan på stödet för beskogning av impedimentmark har överraskat positivt. På grund av svårigheterna att inleda projekt kommer en del av projekten för 2021 att överföras så att de inleds först 2022. En stor del av stödansökningarna, 44 procent, gäller tidigare torvutvinningsområden. Totalt har ansökningarna i 70 procent av fallen gällt torvmarker, till exempel torvutvinningsområden, odlade torvmarker och andra torvmarker. Utskottet välkomnar att stödet för beskogning ökar till cirka 6 miljoner euro i budgetpropositionen. Samtidigt uttrycker utskottet sin oro över att även detta anslag kan vara otillräckligt i förhållande till pågående projekt och kommande nya projekt. Dessutom är det viktigt att säkerställa tillräckliga incitament för beskogning också efter 2023, då den nuvarande tidsbegränsade stödlagstiftningen upphör att gälla.

Stöden för hållbart skogsbruk (Kemera) användes i år i mindre utsträckning än i fjol. Den minskade arbetsmängden inom skogsvårdsarbetena förklaras av den livliga virkeshandeln. När virkeshandeln fungerar med full effekt, ligger genomförandet av skogsvårdsarbeten som får Kemera-stöd i allmänhet på en lägre nivå än normalt. Med tanke på en hållbar virkesproduktion är det dock viktigt att antalet prestationer inom till exempel vård av plantbestånd, vård av ungskogar, insamling av klenvirke, grundlig förbättring av skogsvägsnätet och askgödsling ökas jämfört med nuläget. Utskottet anser det således motiverat att beloppet av Kemerastöden tryggas på den nivå som föreslås i budgeten trots den obetydliga användningen under innevarande år.

När man ställt upp mål för Forststyrelsens affärsverksamhet har man beaktat de nya ägarpolitiska riktlinjerna. I Forststyrelsens affärsverksamhet samordnas ekonomisk lönsamhet, biologisk mångfald och klimateresiliens bättre än för närvarande. Utskottet har ansett det viktigt att öka det hyggesfria skogsbruket i statens skogar, särskilt i för ändamålet lämpliga torvmarksskogar, rekreations- och turistområden samt vid kanterna av skyddsområden, vattendrag och ovannämnda områden som används för särskilda ändamål, samt att Forststyrelsens avkastningsmål och krav på intäktsföring i fortsättningen fastställs så att de inte försvårar en totalt hållbar användning av statens skogar. Utskottet har föreslagit att det utarbetas en långsiktig plan för att uppställa ett avkastningsmål och intäktskrav på en nivå som stöder en totalt hållbar användning av skogarna (se MI 9/2019 rd — JsUB 13/2021 rd).

Andra aspekter av naturresursekonomin

Ett fungerande vägnät och bannät har en central betydelse för såväl hela bioekonomin som alla funktioner på landsbygden. Särskilt det sekundära vägnätets skick och skogsvägarnas trafikerbarhet året om är en nyckelfaktor med tanke på lönsamheten av virkesdrivning, virkestransport och andra arbeten som utförs i skogen. De enskilda vägarnas skick spelar en stor roll både för dem som bor vid dem och för landsbygdsnäringarna. Den parlamentariska arbetsgruppen för glesbygdens områden har föreslagit att den separata finansieringen för reparationer av vägnätet tryggas genom att utarbeta ett program för det eftersatta underhållet som sträcker sig över regeringsperioderna. Det är nödvändigt att se till att vägarna rustas upp och underhålls.

Utlåtande JsUU 22/2021 rd

Enligt 9 § 2 mom. i viltskadelagen (105/2009) kan viltskador orsakade av bland annat stora rovdjur ersättas bara inom ramen för statsbudgeten. Utskottet anser att bestånden av stora rovdjur bör ses mot bakgrund av både beståndens livskraft och deras jämvikt i förhållande till antalet viltskador och behovet av att reglera bestånden av annat vilt, såsom hjortar och rådjur. Utskottet konstaterar att det för närvarande behandlar regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om förebyggande och ersättning av skador orsakade av fridlysta djur (RP 154/2021 rd). Den propositionen, som hänför sig till budgetpropositionen för 2022, kompletterar bestämmelserna om ersättning i viltskadelagen i fråga om fridlysta djur. Ersättandet av skador som sälar och skarvar orsakar det kommersiella fisket baserar sig å sin sida på understöd enligt lagen om Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden. På samma sätt som de skador som stora rovdjur orsakar renkötseln och husdjursproduktionen är också de skador som gråsälar och skarvar orsakar fisket och vattenbruket ett stort problem. Tillgången på inhemsk fisk är en viktig faktor med tanke på livsmedelsförsörjningen och försörjningsberedskapen i Finland. När det gäller de skador som stora rovdjur och de ovannämnda fridlysta djuren orsakar näringarna anser utskottet att det är viktigt att det, oberoende av tillämplig lag och stödordning, anvisas tillräckliga medel för förebyggande åtgärder och att de skadelidande får snabb och fullständig ersättning.

Hösten 2019 godkände jord- och skogsbruksministeriet en utvecklingsstrategi för fritidsfisket. Enligt aktörernas gemensamma vilja som framgår av strategin är fritidsfiske ett populärt och uppskattat naturintresse, där man på ett hållbart sätt utnyttjar mångsidiga fiskevatten och fiskemöjligheter. Utskottet konstaterar att fiskevårdsavgifterna har utvecklats positivt under de senaste åren, men det ökande antalet fiskare kräver också ytterligare satsningar på rådgivning och övervakning av fisket. Utskottet anser också att det är viktigt att främja konsumtionen av inhemsk fisk och det yrkesmässiga fisket. Av dessa orsaker måste finansieringen av fiskeriorganisationerna tryggas. Det är också nödvändigt att återuppliva vandrande och utrotningshotade fiskbestånd. Då kan man samtidigt väsentligt förbättra förutsättningarna för fisketurism i olika delar av landet. Målet bör vara att återställa vandringsfiskarnas naturliga fortplantningscykel i de viktigaste objekten i fiskvägsstrategin. I åmynningarna ska fiskens vandring och fiskbeståndens naturliga förökning och mångfald underlättas. Utskottet framhåller att det krävs långsiktiga finansiella resurser och åtgärder framför allt för att återställa laxbeståndens livscykel.

Enligt budgetpropositionen minskas statsbidraget till 4H-organisationen med 7 procent, vilket innebär en minskning på sammanlagt en halv miljon euro jämfört med bokslutet för 2020. Organisationen utför ett viktigt arbete bland unga och unga vuxna på landsbygden. Den främjar de ungas möjligheter till hobbyer och arbetslivsfärdigheter och gör genom sin verksamhet det möjligt för unga att bland annat bekanta sig med skogsnaturen och yrkena inom skogsbranschen. Organisationen lär de unga att bära ansvar för miljön och klimatet genom konkreta åtgärder. År 2020 nådde man 120 000 barn och unga genom olika verksamhetsformer inom 4H-ungdomsarbetet. Utskottet anser att 4H-verksamheten är ytterst värdefull och betonar att ett tillräckligt anslag bör anvisas för den.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Jord- och skogsbruksutskottet föreslår

Utlåtande JsUU 22/2021 rd

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 29.10.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Anne Kalmari cent
vice ordförande Ritva Elomaa saf
medlem Seppo Eskelinen sd
medlem Satu Hassi gröna
medlem Mikko Lundén saf
medlem Jenni Pitko gröna
medlem Mikko Savola cent
medlem Jenna Simula saf
medlem Peter Östman kd
ersättare Marko Asell sd
ersättare Heikki Autto saml
ersättare Hanna Huttunen cent
ersättare Ari Koponen saf.

Sekreterare var

utskottsråd Susanna Paakkola
utskottsråd Tuire Taina.